

УДК 355.4 (73) (091)

© Андрій СЛЮСАРЕНКО

ІМОВІРНИЙ АЛГОРИТМ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛ (ВІЙСЬК) СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ У КОНФЛІКТІ «ГІБРИДНОГО» ТИПУ

Аналізуються сучасні тенденції розвитку військ (сил) спеціального призначення. Доводиться, що прискорений розвиток та підвищення питомої ваги їхньої участі в сучасних локальних війнах та конфліктах логічно впливає з особливостей «війн шостого покоління».

Ключові слова: *Сили спеціальних операцій, гібридна війна, іррегулярні військові формування, інформаційні методи протиборства, локальні конфлікти.*

З огляду на новітні виклики безпеці України стає зрозумілим, чому серед основних і першочергових завдань розвитку сектору безпеки і оборони України, визначених у «Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України» (затвердженої Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92), передбачене створення Сил спеціальних операцій як окремого роду військ за напрямками, визначеними «Концепцією формування та розвитку Сил спеціальних операцій» [1].

Окрім потреб концептуального забезпечення розбудови та діяльності ССО ЗС України, є потреба поглибленого осмислення місця, ролі й функцій «елітних військ» у конфліктах новітнього, асиметричного типу, які в останні роки прийнято ще іменувати «гібридними». З однієї сторони, за слушним висловом директора Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України, академіка НАН України В. Горбуліна, «кожен конкретний елемент цієї "гібридної війни" не новий по суті й використовувався майже в усіх війнах минулого, однак унікальними є узгодженість і взаємозв'язок цих елементів, динамічність та гнучкість їх застосування, а також зростання ваги інформаційного чинника». Він же наводить усталені в модерній світовій воєнно-політичній думці визначення цього новітнього типу конфліктних відносин «як "неконвенційна війна" (unconventionalwarfare), "нерегулярна війна" (irregularwarfare) чи "змішана війна" (compoundwarfare) або ж спонсоровані державою "гібридні війни" (State-SponsoredHybrid). В усіх них вказується на "розмивання" обрисів військового конфлікту та залучення до нього невійськових засобів, які у звичному стані не мають прямого стосунку до класичного військового протистояння» [2].

Відтак метою статті є формулювання поглядів на місце та функції Сил спеціальних операцій як окремого компонента Збройних сил у рамках гібридного (асиметричного) типу конфліктності (війн, міждержавного протистояння відкритого або прихованого типу, протиборства між державою та іррегулярними військово-політичними рухами, терористичними організаціями тощо). Зазначимо, що попередня постановка автором подібного дослідницького завдання викликала інтерес колег, що спонукало нас до спроби розширеного викладення порушеної тематики [3].

Якщо не брати до уваги певну «інтелектуальну моду» навколо поняття «гібридної війни» (що призводить і до розмивання сутнісного навантаження цієї дефініції, у якій міститься намагання осмислити нове реальне явище конфліктності в сучасному світі), то доводиться визнати, що гібридні конфлікти, по суті, є апофеозом неконвенційного (асиметричного) типу протистояння в сучасному світі.

Під останнім можна розуміти принципові якісні зміни, що відбулися в концептуальних засадах, структурі, стратегії і тактиці, формах і методах військово-політичного протистояння між сучасними державами та їх блоками, державами та неурядовими формуваннями тощо, які відбулися на межі ХХ і ХХІ ст. внаслідок радикальних змін у співвідношенні сил на міжнародній арені, хаотизації міжнародних відносин, появі нових видів летального та нелетального озброєння, інноваційних технологій конструювання й знищення соціальних спільнот, набуття сучасною війною (конфліктними стосунками) всеосяжного характеру з глобальним охопленням суходолу, Світового океану, повітряно-космічного простору, світової економіки та віртуально-інформаційного простору.

Подібне протистояння (одним із синонімів якого є «війни шостого покоління») у своїй концептуальній основі спрямоване на деморалізацію противника, дистанційний підрив (переважно невійськовими й «неконтактними» методами) його спроможності до оборони й захисту національних інтересів загалом, примушення його до капітуляції, відмови від реального державного суверенітету та готовності до нав'язування йому вигідної переможцям моделі зовнішньої та внутрішньої політики, відповідного корегування суспільно-економічного ладу та духовно-культурної сфери.

Асиметричне протистояння від класичних типів війн відрізняється такими властивостями:

- неоголошеним, не оформленим у міжнародно-правовому аспекті характер протистояння (агресивних дій);
- приховуванням політичних цілей та реально розпочатої агресії;
- завданням кількох зосереджених за часом і місцем військових та невійськових ударів із неочікуваним для противника результатом і неприйнятним для жертви збитком;
- нав'язуванням ворогові протиборства в принципово новій системі координат;

- відсутністю звичної лінії фронту, широким застосуванням можливостей спеціальних служб та військ (сил) спеціального призначення;
- масованим використанням (у разі прямого застосування збройних сил) високоточної зброї, засобів радіоелектронної боротьби, кібернетичної зброї та інших новітніх високотехнологічних засобів протиборства;
- застосуванням принципово нових форм і технологій невійськового насильства з акцентом на ураження управлінської, інформаційно-психологічної сфери та суспільної свідомості противника;
- штучним створенням та пріоритетним використанням неурядових організацій та рухів, ЗМІ, парамілітарних формувань (повстансько-партизанських, терористичних, організованих злочинних угруповань) [див. докладніше: 4 – 5].

Наведені сутнісні риси асиметричного протиборства відкривають широкі можливості (і передбачають одночасно) для застосування ССО. Доцільно зважати на те, що, крім власне традиційних функцій глибинної розвідки, диверсійно-терористичних заходів, захоплення особливо важливих об'єктів тощо, ССО набули можливостей із творення іррегулярних формувань, антитерористичної боротьби, проведення інформаційно-психологічних операцій творення відповідної інфраструктури серед цивільного населення. ССО розвинутих держав стали багатovidовим компонентом Збройних сил, здатним діяти на суходолі, на морі й у повітрі (з повітря).

Наголосимо, що для інструментарію «гібридних» кампаній властиві стирання граней між війною і миром, реальними і віртуальними темпами протиборства, сполучення «твердої» і «м'якої» сили. Провідними формами ведення гібридних війн (далі – ГВ) можуть вважатися, зокрема:

- тривалі за часом, непрямі дії політичного, інформаційного, економічного, розвідувального-підривного характеру, що можуть принести ініціаторам ГВ бажаний кінцевий результат;
- проведення, після підготовчого періоду послаблення країни-жертви, масштабної кампанії із пріоритетним застосуванням силового тиску в супроводі інших методів ГВ (пряма або прихована збройна агресія, заколоти і державний переворот тощо);
- інспірування внутрішньої дестабілізації та досягнення контролю (керуваності) політичного життя країни-жертви без прямого збройного втручання силами заздалегідь підготовлених внутрішніх деструктивних сил та дезорієнтації населення.

Провідними методами ГВ можуть вважатися, зокрема:

- приховані збройні дії Збройних сил, сил спецоперацій того або іншого масштабу;
- бойові, диверсійно-терористичні дії підконтрольних агресору іррегулярних збройних формувань (повстанських рухів, озброєного підпілля, терористичних, кримінальних угруповань тощо);
- політико-дипломатичний тиск;

- методи економічної війни та підриву економічного потенціалу жертви;
- формування внутрішньої деструктивної опозиції, створення сильних позицій впливу в органах влади, управління, силових структурах, ЗМІ, партійно-політичній сфері країни-жертви;
- масштабна інформаційно-психологічна війна;
- розвідувально-підривна діяльність спецслужб [див. докладніше: 6 – 8].

Застосування відповідно до загального задуму ГВ військ (сил) спеціального призначення, основною формою якого виступають спеціальні операції – операції, що проводяться спеціально організованими, навченими та озброєними військовими або іррегулярними силами для досягнення воєнних, політичних, економічних чи інформаційних цілей нетрадиційними військовими засобами в захоплених противником чи політично нестабільних районах. Ці операції ведуться самостійно чи скоординовано з операціями решти Збройних сил.

Нерідко ССО використовуються в тісній взаємодії із спеціальними службами та антиурядовими парамілітарними формуваннями (повстансько-партизанськими, терористичними, організованими злочинними тощо) з метою, зокрема:

- здійснення спеціальної розвідки в інтересах власних військ та інших суб'єктів ГВ;
- виведення з ладу систем державного та військового управління;
- знищення (захоплення) штабів, важливих військових об'єктів, об'єктів тилу Збройних сил тощо;
- паралізування роботи транспорту та життєво важливої інфраструктури;
- проведення диверсійних дій у тилу Збройних сил, терористичних актів проти представників командного складу та державного апарату, захоплення в полон військовонаачальників та командирів;
- проведення спеціальних інформаційно-психологічних операцій для підриву морально-психологічного стану військовослужбовців та населення країни – жертви ГВ;
- організація, бойова та спеціальна підготовка незаконних (іррегулярних) збройних формувань із числа громадян країни, що стала жертвою ГВ, найманців, іноземців та осіб без громадянства – учасників збройних конфліктів у «гарячих точках» світу тощо.

Залежно від конкретного прояву ГВ, особливостей структури військової організації певної держави в неконвенційних діях можуть брати участь окремі частини (підрозділи) військ спеціального призначення або високомобільних сил («командос», повітряно-десантні, десантно-штурмові, аеромобільні підрозділи), а у разі наявності ССО як самостійного компоненту Збройних сил можливе комплексне застосування функціональних спецпідрозділів – спеціальної (глибинної) розвідки, розвідувально-диверсійних, бойових груп, інформаційно-психологічних операцій тощо.

Аналіз сучасних військово-теоретичних поглядів на застосування ССО у війнах (конфліктах) нового концептуального типу дає підстави виокремити основні завдання, які елітні війська можуть здійснювати за умов ГВ. Зокрема, на етапі підготовки та розгортання гібридної війни спецпризначенці противника:

- організовують антиурядові виступи, повстанські і партизанські рухи з метою дестабілізації обстановки в окремій країні та повалення її уряду;
- захоплюють або ліквідують політичних, державних та військових діячів, які здатні відігравати провідну роль в організації відсічі агресії;
- проводять диверсії та акти саботажу;
- збирають розвідувальні відомості політичного, економічного та військово-стратегічного характеру;
- формують партизанські (повстанські) загони, здійснюють підготовку партизанів (повстанців);
- накопичують, розподіляють і приховують зброю та засоби матеріально-технічного забезпечення в районах, де планується розгортання партизанських баз;
- захоплюють полонених та заручників;
- проводять психологічні операції;
- діють на території іноземної держави у складі антиурядових органів самоврядування.

На етапі ведення повномасштабної ГВ:

- збирають розвідувальні відомості в інтересах угруповань своїх військ на театрі воєнних дій;
- виводять з ладу або захоплюють важливі військові та промислові об'єкти в тилу противника з використанням як звичайної, так і зброї масового ураження;
- проводять рейди та влаштовують засідки в тилу противника;
- виводять з ладу комунікації, системи державного, військового управління та тилового забезпечення;
- наводять з використанням радіо- та лазерних навідників високоточну зброю на особливо важливі об'єкти противника;
- проводять диверсії, терор, акти саботажу та психологічні операції для послаблення тилу, деморалізації особового складу й населення противника;
- виявляють, викрадають або знищують певні види зброї чи важливі елементи, зразки техніки та озброєння, таємні документи;
- організовують втечу з полону своїх військовослужбовців та цивільного персоналу;
- проводять пошуково-рятувальні операції.

Військова доктрина України, нещодавно затверджена владою, визначає, що конкретно потрібно зробити для безумовного забезпечення воєнної безпеки держави. Будь-якій суверенній державі необхідно абсолютно ясно й чітко уявляти, звідки може виходити загроза збройної та інформаційної експансії або агресії. Потрібно виходити з наявності у відповідних, можливо, і дуже далеко розташо-

ваних, країнах потенціалу для здійснення агресії, а не з їх намірів. Наміри можуть бути змінними, а потенціал залишається постійним, і він може бути реалізований безконтактним способом проти будь-якої держави світу. Очевидна потреба радикального перегляду планів захисту України, стратегічних об'єктів і виділених територіальних зон, де застосування диверсійних підрозділів на основних напрямках дій противника можна передбачити з високою вірогідністю [9, 229].

Таким чином, наведені імовірні алгоритми застосування ССО залежно від певного етапу (рівня інтенсивності) гібридного протистояння можуть корегуватися відповідно до конкретних умов та сценаріїв дій сторін. Однак виявляється доцільним подальше вивчення (з урахуванням вітчизняного й широкого зарубіжного досвіду) можливостей використання «елітних військ» та (як поширений варіант) інтегрованих із ними іррегулярних (незаконних) збройних формувань у новому типі конфліктності, упровадження відповідних науково-практичних розробок у підготовку концептуальних та бойових статутних документів ССО ЗС України, навчання їх особового складу.

Джерела та література:

1. Указ Президента України №92/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 березня 2016 року "Про концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України"». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://memorybook.org.ua/indexfile/toi.htm>.
2. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу // Дзеркало тижня. – 2015. – 23 січня.
3. Веденєєв Д.В., Гапеєва О.Л., Слюсаренко А.В. «Гібридні війни» – новітня форма асиметричного протистояння // Воєнно-історичний вісник. – 2015. – Вип. 3 – С. 103 – 109.
4. Веденєєв Д.В. Асиметричне протистояння як домінуюча форма сучасної воєнно-політичної конфліктності // Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2017 року). – К.: Національна академія прокуратури України, 2017. – Т. 1. – С. 97 – 99.
5. Леонов В.В. Асиметрична війна: аспекти й тенденції / В.В. Леонов // Стратегічна панорама: (щоквартальний науково-практичний журнал РНБО України). – 2005. – № 4. – С. 143 – 149.
6. Василенко О.В. Основні світові тенденції розвитку озброєння та військової техніки для ведення війн у майбутньому / О.В. Василенко // Наука і оборона. – 2009. – № 4. – С. 18 – 22.
7. Ільяшов О. А. Війни майбутнього як об'єкт наукових досліджень / О.А. Ільяшов // Наука і оборона. – 2008. – № 2. – С. 36 – 40.
8. Магда Є.М. Гібридна війна: сутність та структура феномену // Міжнародні відносини. Політичні науки / Є.М. Магда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article.
9. Бураков Ю.В. Теоретичні аспекти класифікації локальних війн та збройних конфліктів сучасності / Ю.В. Бураков // Військово-науковий вісник. Вип. 25. – Львів: НАСВ, 2016, С. 214 – 232.

© **Андрей СЛЮСАРЕНКО**

ВЕРОЯТНЫЙ АЛГОРИТМ ПРИМЕНЕНИЯ СИЛ (ВОЙСК) СПЕЦИАЛЬНЫХ ОПЕРАЦИЙ В КОНФЛИКТЕ «ГИБРИДНОГО» ТИПА

Анализируются современные тенденции развития войск (сил) специального назначения. Доказывается, что ускоренное развитие и повышение удельного веса их участия в современных локальных войнах и конфликтах закономерно исходит из особенностей «войн шестого поколения».

Ключевые слова: *Силы специальных операций, гибридная война, иррегулярные военные формирования, информационные методы противоборства, локальные конфликты.*

© **Andrii SLIUSARENKO**

POSSIBLE ALGORITHM OF SPECIAL OPERATIONS FORCES (TROOPS) USAGE IN A «HYBRID» TYPE OF CONFLICT

The article analyzes the modern tendencies of special operations troops' (forces') development which are stipulated by reinterpreting their role and place in a maintenance of security and realization of military and political strategy of the developed countries. It determines that the beginning of the XXI century is characterized as a transition into such a type of armed confrontation in which the decisive role belongs to the high-accuracy weapons and other non-traditional for fifth generation wars means. Among them the significant role belongs to special operations troops reforming into integral special operations forces (SOF) as an independent component of military organization of a state or, at least, of its armed forces. The article proves that the expeditious development and the increase of SOF participation in modern local wars and conflicts naturally stem from peculiarities of so-called «sixth generation wars» – predominately noncontacting wars with massive usage of high-accuracy non-nuclear weapons, information methods of confrontation with transformation into integral earth, air and space combat zone.

Key words: *Special operations forces, hybrid war, irregular military formations, information methods of confrontation, local conflicts.*